

ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ

(ਸਟੇਜ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਘਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਪੜੇ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅੰਮਾਂ ਇਕ ਸ਼ਾਲ 'ਤੇ ਕਢਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬਾਹਰੋਂ ਗੰਢ ਚੁੱਕੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

- ਅੰਮਾ : ਅੱਜ ਫਿਰ ਜਲਦੀ ਆ ਗਏ ਹੋ, ਕੋਈ ਮਾਲ ਨਹੀਂ ਵਿਕਿਆ ?
- ਬਾਬਾ : (ਗੰਢ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਉਦਾਸ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ) ਬਹੁਤ ਮੰਦਾ ਆ ਗਿਆ ਏ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਮਾਂ, ਕੋਈ ਮਾਲ ਖਰੀਦਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਫਾ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਆਏ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਦਾ ਹੀ ਮੰਦਾ ਏ।
- ਅੰਮਾ : ਕੰਮ ਦਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜੰਗ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਸੈਰ ਕਰਨ ਕਿਉਂ ਆਏਗਾ ? ਉਥੇ ਕੋਈ ਜਾਨ ਗਵਾਉਣ ਕਿਉਂ ਆਏਗਾ ?
- ਬਾਬਾ : (ਬੈਠਦੇ ਹੋਏ) ਠੀਕ ਹੀ ਤੇ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੰਗ ਵੀ ਐਸੀ ਜਿਥੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਚੋਰਾਂ ਵਾਕੂਣ ਆ ਵੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਿਥੇ ਉਹਦਾ ਕੰਮ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅੱਗਾਂ ਲਗਾਉਣੀਆਂ ਤੇ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਕਰਨਾ ਏ।
- ਅੰਮਾ : (ਆਹ ਭਰ ਕੇ) ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਬੱਚਾ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਖੋਹਿਆ...
- ਬਾਬਾ : (ਟੁੱਕ ਕੇ) ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹੀ ਗੰਢੇ ਇਰਾਦੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਆਏ ਨੇ।
- ਅੰਮਾ : ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਗਮ ਵਿਚ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ। ਵੀਹ ਸਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਇਸ ਵੇਲੇ।
- ਬਾਬਾ : ਵੀਹ ਸਾਲ ਦਾ ਜਵਾਨ ਪੁੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ?
- ਅੰਮਾ : ਵੀਹ ਸਾਲ ਦੇ ਜਵਾਨ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮਾਂ, ਉਸਦਾ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਕਰਦੀ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ, ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਲੱਦੀ ਹੋਈ ਵਹੁਟੀ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਇਹ ਘਰ ਕਦੀ ਸੁੰਨਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ।
- ਬਾਬਾ : ਵੀਹ ਸਾਲ ਦਾ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਰਹੀਮੂ ਦੀ ਕੀ ਹਿੰਮਤ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਟੋਟਾ ਜੋ ਮੇਰਾ ਸੀ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।
- ਅੰਮਾ : ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਮੇਰਾ ਲਾਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ

ਖੋਹ ਲਿਆ।

ਬਾਬਾ : ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕੰਧਾੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਭਰ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਵਾਂਦਾ ਤੇ ਉਹ ਤੋਤਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ 'ਬਾਬਾ' 'ਬਾਬਾ' ਕਹਿੰਦਾ ਤੇ ਮੁਸਕਾ ਦੇਂਦਾ।

ਅੰਮਾ : ਉਸਦੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਜਾਂਦੀ, ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਲਈ ਸੁਖਨਾ ਸੁੱਖੀ, ਪੀਰ ਬਾਬਾ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਉਹਦੇ ਲਈ ਤਵੀਤ ਲਿਆਉਂਦੀ ਪਰ... .. (ਰੋਂਦੀ ਹੋਈ) ਪਰ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਖਨਾ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ, ਪੀਰ ਬਾਬਾ ਦੇ ਤਵੀਤ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਖੁੱਸ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ।

ਬਾਬਾ : ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਲੋਕ ਫਿਰ ਮਜ਼ਾਹਿਦ ਬਣ ਕੇ ਇਸ ਵਾਦੀ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਹ ਇਸ ਵਾਦੀ ਵਿਚ ਫਿਰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਆਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਖੋਹਣ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਦਫਾ ਉਹ ਹੋਰ ਭੇਸ ਬਦਲਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਦਿਵਾਉਣ ਆਏ ਹਨ।

ਅੰਮਾ : ਕੱਲ੍ਹ ਕਰੀਮ ਦੀ ਮਾਂ ਗੱਲ ਪਈ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਉਸਦੇ ਪੇਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ ਏ, ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਪੁੱਲ ਉਡਾਨ, ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਲੜਨ ਦੇ ਸਭ ਹਥਿਆਰ ਸਨ, ਪਰ ਖਾਣ ਲਈ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬਾਬਾ : (ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ) ਰੋਟੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਤੇ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ।

ਅੰਮਾ : ਕਰੀਮ ਦੀ ਮਾਂ ਦੱਸਦੀ ਸੀ ਕਿ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਜਵਾਨ ਸੀ ਵੀਹ ਬਾਈ ਸਾਲਾਂ ਦਾ।

ਬਾਬਾ : ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਏ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਏ, ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਏ, ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਅੰਮਾ : ਵੀਹ-ਬਾਈ ਸਾਲ ਦਾ ਜਵਾਨ, ਵਿਚਾਰਾ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਨਿਢਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਕਿਸੀ ਮਾਂ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਾਬਾ : ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਡਿਕਟੇਟਰਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਮੌਤ ਮਰਨ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਵਾਦੀ ਵਿਚ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ।

(ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਗੋਲੀ ਚੱਲਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

ਬਾਬਾ : ਇਹ ਗੋਲੀ ਚੱਲਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਕਿਥੋਂ ਆਈ ?

ਅੰਮਾ : ਲਗਦਾ ਏ ਕਿ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਏ ?

ਬਾਬਾ : ਫੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀ ਗਸ਼ਤ ਲਗਾ ਰਹੇ ਨੇ

ਅੰਮਾ : ਹਾਏ ਔਲ੍ਹਾ ! ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਦਿਨ ਆ ਗਏ ਨੇ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਗੋਲਾਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਅਮਨ ਤੇ ਚੈਨ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ?

(ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਇਕ-ਦਮ ਖੁੱਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਜਿਸਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਸਲਵਾਰ ਕਮੀਜ਼ ਹੈ, ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਅੰਮਾ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।)

ਨੌਜਵਾਨ : ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ ਬਾਬਾ, ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਹਾਂ, ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਗੋਲੀ ਚੱਲਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪਨਾਹ ਲੈਣੀ ਪਈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਲਈ ਪਨਾਹ ਦੇਵੋਗੇ ?

ਬਾਬਾ : (ਉਸ ਵੱਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ) ਆ ਬੇਟਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਘਰ ਸਮਝ... ਆ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ (ਅੰਮਾ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ) ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਮਾਂ, ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਲਈ ਕੁਝ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ, ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਲੱਗਦਾ ਏ।

(ਅੰਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਨੌਜਵਾਨ : ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਗਰੀ ਪਿੰਡ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਉਥੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ : ਸਾਥੀ ?

ਨੌਜਵਾਨ : ਆਹੋ ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਰਾਤ...

ਬਾਬਾ : (ਟੁੱਟ ਕੇ) ਅੱਜ ਰਾਤ ?

ਨੌਜਵਾਨ : (ਗੱਲ ਬਦਲ ਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਛੁਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਉਥੇ ਬਾਬਾ ਅਸੀਂ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਠੋਕਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜੰਗਲ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਦਾ। ਬਾਬਾ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ?

ਬਾਬਾ : ਬਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਲਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਕੰਮ ਦਾ ਬੜਾ ਮੰਦਾ ਏ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਅਸੀਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਹਾਂ, ਬਾਬਾ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਤਾਂ ਲੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਬਾਬਾ : ਗਰੀਬ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਲੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਬੇਟਾ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਏ, ਇਹ ਨਿਜ਼ਾਮ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਏ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਬਾਬਾ ਅਸੀਂ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਈਏ ? ਇਸ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਥੇ ਸਾਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਾਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ
ਏ।

ਬਾਬਾ : ਨਹੀਂ ਨੌਜਵਾਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਸਾਨੂੰ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ
ਨਹੀਂ, ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰ ਰਹੇ
ਨੇ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਆਪਣੇ ਕਿਥੇ ਨੇ ਬਾਬਾ, ਭਾਰਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਠੋਕੇ ਨੇ,
ਕੱਠਪੁਤਲੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਂਗਡੋਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ
ਹਾਕਮਾਂ ਕੋਲ ਏ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਹੁਣ ਇਹ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਨਜ਼ਾਮ ਬਹੁਤੀ
ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕੇਗਾ।

ਬਾਬਾ : ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਨੌਜਵਾਨ : ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਬਗ਼ਾਵਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਲੋਕ ਉੱਠਣਗੇ, ਭਾਰਤ ਵਾਲਿਆਂ
ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠਣਗੇ।

*(ਅੰਮਾ ਕੱਪ ਵਿਚ ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਚਾਹ ਸਨਾਵਰ
ਵਿਚ ਹੈ।)*

ਅੰਮਾ : ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਰੋਟੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹਾਂ ਤੂੰ ਚਾਹ ਪੀ ਲੈ ਬੇਟਾ।

ਬਾਬਾ : (ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ) ਭਾਰਤ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠਣਗੇ।

ਨੌਜਵਾਨ : (ਚਾਹ ਪਕੜਦੇ ਹੋਏ) ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਲੋਕ ਹੋ ਅੰਮਾ।

*(ਨੌਜਵਾਨ ਚਾਹ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਮਾ ਉਸ ਵੱਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ
ਵੇਖਦੀ ਹੈ।)*

ਨੌਜਵਾਨ : ਅੰਮਾ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਅੰਮਾ : ਤੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਏ, ਜੇਕਰ ਮੇਰਾ
ਬੇਟਾ ਜੀਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ।

ਨੌਜਵਾਨ : (ਅਫਸੋਸ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ) ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਬੇਟਾ ਮਰ ਗਿਆ
ਏ ਅੰਮਾ ?

ਬਾਬਾ : ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਵਾਨ, ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਅਠਾਰਾਂ
ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਕਹਿਰ ਦੀ ਰਾਤ ਆਈ ਸੀ, ਇਕ ਝੱਖੜ
ਆਇਆ ਸੀ ਇਸ ਵਾਦੀ ਵਿਚ। ਇਕ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆਈ ਸੀ ਇਸ
ਸਵਰਗਾਂ ਵਰਗੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੇੜਿਆਂ ਦੀ ਨੌਕ 'ਤੇ
ਟੰਗਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਦੀ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ
ਲੁੱਟੀ ਗਈ ਸੀ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਪਤਾ ਏ, ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ
ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੰਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਵਾਦੀ ਨੂੰ ਕੁਚਲਿਆ

ਸੀ, ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਜ਼ਬਰ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਇਥੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟਿਆ ਏ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਹੁਣ 'ਯੋਮਿ ਨਜ਼ਾਤ' ਆ ਗਿਆ ਏ, ਗਾਜ਼ੀ ਦੇ ਅਸਲਾਮ ਹੁਣ ਮਿਲਤ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ।

ਅੰਮਾ : ਨਹੀਂ ਬੇਟਾ, ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਖੂਨਖਾਰ ਦਰਿਦੇ ਸਨ। ਲੁੱਟੇ ਸਨ, ਮਾਲ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਇੱਜ਼ਤ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ।

ਬਾਬਾ : ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਅਸਲਾਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਗਾਜ਼ੀਏ ਮਿਲਤ ਸਨ, ਜਹਾਦ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਇਹ ਸਭ ਝੂਠ ਏ ਬਾਬਾ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਫਰ ਏ, ਕੁਫਰ ਜੋ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਬਾਬਾ : ਇਹ ਕੁਫਰ ਨਹੀਂ, ਸਚਾਈ ਏ ਨੌਜਵਾਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬੱਚਾ ਹੋਵੇਂਗਾ। ਬਾਹਰੋਂ 'ਖੱਪ ਰੋਲਾ' ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਅਵਾਜ਼ਾਂ : ਉਹ ਦੌੜ ਕੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਹੀ ਆਇਆ ਸੀ... ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਖਾਈ ਦੇਂਦਾ ਸੀ... ..

ਬਾਬਾ : ਇਹ ਰੋਲਾ ਕਾਹਦਾ ਹੈ ? ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।

(ਬਾਬਾ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੀ ਪਿਸਤੌਲ ਕਮੀਜ਼ ਖੱਲੇ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਘਾਬਰਿਆ ਘਾਬਰਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ।)

ਅੰਮਾ : ਕੀ ਗੱਲ ਏ ਬੇਟਾ ? ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਬਰਾ ਕਿਉਂ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਨੌਜਵਾਨ : (ਸੰਭਲਦੇ ਹੋਏ) ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਅੰਮਾ ਐਵੇਂ ਜੀਅ ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਮੀਜ਼ ਦੇ ਬਟਣ ਖੋਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਤਵੀਤ ਅੰਮਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸਦੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਨੌਜਵਾਨ : ਅੰਮਾ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਵੀਤ ਵੱਲ ਕੀ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਅੰਮਾ : ਬੇਟੇ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਵੀ ਪੀਰ ਬਾਬਾ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਮੇਰੀ ਮਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ।

ਅੰਮਾ : ਕਿਉਂ ?

ਨੌਜਵਾਨ : ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਸੀ।

ਅੰਮਾ : ਇਹ ਤੂੰ ਕੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਏਂ ਬੇਟਾ ?

ਨੌਜਵਾਨ : ਮੈਂ ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅੰਮਾ, ਕੁਝ ਹੀ ਸਾਲ ਹੋਏ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਮੁੱਲਾਂ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸੀ ਸੀ।

ਅੰਮਾ : ਬੇਟੇ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਆ।

(ਉਹ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਮਾ ਉਸ ਤਵੀਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਅੰਮਾ : (ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਉਤੋਂ ਵੇਖ ਕੇ) ਸੁਲਤਾਨ ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ ਸੁਲਤਾਨ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ... ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਨੌਜਵਾਨ : (ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ) ਅੰਮਾ।

ਅੰਮਾ : ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਗਵਾਚਿਆ ਹੋਇਆ ਬੱਚਾ ਏਂ, ਇਹ ਤਵੀਤ ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪੀਰ ਬਾਬਾ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ। (ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ) ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਬਾਬਾ ਸਾਡਾ ਸੁਲਤਾਨ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ... ਪਰ ਉਹ ਕਿਧਰ ਗਏ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੁਲਤਾਨ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਬਾਬਾ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਆ ਬੇਟਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਘਰ ਵਿਖਾਵਾਂ, ਉਹ ਦਰਖਤ ਵਿਖਾਵਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਲਾਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਜੰਮਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏ, ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏ, ਆ ਬੇਟੇ ਆ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆ...

(ਦੋਨੋਂ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਲ ਦੋ ਪਲ ਲਈ ਮੰਚ ਖਾਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਬਾਹਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਬਾਬਾ : (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ) ਉਹ ਲੋਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਨੌਜਵਾਨ ਇਧਰ ਆਉਂਦਾ ਵਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ ਸੀ... ਫੇਰ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਉਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬਿਨਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਏ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਘੁਸ

ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਮੁਜਾਹਿਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰੁਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਸੇ ਡੂੰਘੀ ਵਿਉਂਤ ਬੱਲੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕੋਈ ਕਾਰਾ ਹੀ ਨਾ ਕਰ ਜਾਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਜਾਣਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਬਣਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

(ਅੰਮਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

ਅੰਮਾ : ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਬਾਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣੋ, ਘਿਓ ਦੇ ਚਰਾਗ ਜਗਾਓ, ਸਾਡਾ ਸੁਲਤਾਨ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਬਾਬਾ : ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਈ ਕਰਨੀ ਏਂ ?

ਅੰਮਾ : ਮੈਂ ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਬਾਬਾ : ਤੈਨੂੰ ਧੋਖਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਅੰਮਾ : ਇਕ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਦੀ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦੀਆਂ।

ਬਾਬਾ : ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਿਆ ?

ਅੰਮਾ : ਉਹ ਤਵੀਤ ਤੋਂ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਪੀਰ ਬਾਬਾ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਬੰਨਿਆ ਸੀ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਕਿਤਨੀ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬੇਟਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ...ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ ਹੋ ?

(ਨੌਜਵਾਨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਬਾਬਾ : ਮੈਂ ?...ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ... ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਖੁਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਚਰਾਗ ਢੂੰਡ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਨੌਜਵਾਨ : (ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਵੱਲ ਵੱਧਦੇ ਹੋਏ) ਬਾਬਾ, ਬਾਬਾ।

(ਦੋਨੋਂ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅੰਮਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਅੱਥਰੂ ਪੂੰਝਦੀ ਹੋਈ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਬਾਬਾ : ਭਲਾ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਏ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਬਾਬਾ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਪਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ?

ਬਾਬਾ : ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਛੁਪਾ, ਸੁਲਤਾਨ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਬਾਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਨਾ ਸਮਝਣਾ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਜਾਨ ਹਥੇਲੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਜਹਾਦ 'ਤੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਾਮਰਾਜ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਈਏ।

ਬਾਬਾ : (ਛੁਪੇ ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ) ਬੜਾ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਆਏ ਹੋ ਬੇਟਾ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਬਾਬਾ ?

ਬਾਬਾ : ਮੇਰੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰੀਂ ਬੇਟੇ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਧਰੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਖੁਫ਼ੀਆ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਇਕ ਮੁਜਾਹਿਦ ਹਾਂ ਅਤੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਤੋਂ ਬਚਾਈਏ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਹੋ ਬਾਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਹੋ, ਸਾਡਾ ਕਮਾਂਡਰ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦਫ਼ਾ ਵਾਦੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁੱਜ ਜਾਈਏ ਤੇ ਫੇਰ ਸਭ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਹੋਣਗੇ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ? ਉਹ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾ ਹਨ। ਕੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ?

ਬਾਬਾ : ਹਾਂ ਬੇਟੇ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਸਾਹ ਨਾ ਲਏ, ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਅਮਨੋਂ ਅਮਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ?

ਨੌਜਵਾਨ : ਬਾਬਾ ਸਾਡੀ ਵੀਹ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਏ, ਦਿਨ ਭਰ ਅਸੀਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਛੁਪੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਬੜਾ ਸਖ਼ਤ ਸੀ। ਅੱਜ ਰਾਤ ਅਸੀਂ ਸੀਰੀਬਲ ਦੇ ਪੁੱਲ ਨੂੰ ਉਡਾਉਣਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੌੜਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਦੂਸਰੇ ਸਾਥੀ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਸਕਣ। ਮੇਰਾ ਸਭ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏ, ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਏ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਵਕਤ ਤੱਕ ਪੁੱਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਲਾਲ ਸਿਗਨਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ।

ਬਾਬਾ : ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿਗਨਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ ?

ਨੌਜਵਾਨ : ਹਾਂ ਬਾਬਾ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ, ਬਸ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਿਗਨਲ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਇਸਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ।

ਬਾਬਾ : (ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਤੇ ਫੇਰ ਕੁਝ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ? ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ ਤੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਜਾਏਂਗਾ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਤੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਣਗੇ। ਮੈਂ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਸਿਗਨਲ ਮੈਂ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਦਾ ਕੰਮ ਮੈਂ ਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ ?

ਨੌਜਵਾਨ : (ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ) ਬਾਬਾ।

ਬਾਬਾ : ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਕੰਮ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ ? ਲਿਆ ਬੇਟੇ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਸਤੌਲ ਦੇ ਦੇ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਭ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਦੇ, ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਮੈਂ ਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਬਾਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਹੋ।

*(ਆਪਣਾ ਪਿਸਤੌਲ ਅਤੇ ਹੈਂਡ ਗਰਨੇਡ ਵਗੈਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
ਬਾਬਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)*

ਨੌਜਵਾਨ : (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ) ਕਿੰਨਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਮੇਰਾ ਕਮਾਂਡਰ, ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਇਤਨੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।

(ਅੰਮਾ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

ਅੰਮਾ : ਬੇਟਾ ਤੇਰੀ ਲਈ ਰੋਟੀ ਲਿਆਈ ਹਾਂ, ਬੱਸ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਹੀ ਬਣਾ ਸਕੀ ਹਾਂ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਤੇ ਮੇਰੀ ਚੰਗੀ ਅੰਮਾ, ਇਤਨਾ ਕੁਝ (ਬੈਠਦੇ ਹੋਏ) ਅੰਮਾ ਮੈਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾਂ ਹਾਂ।

ਅੰਮਾ : ਹਾਏ ਔਲ੍ਹਾ ! ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ ਏਂ ... ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੱਸਿਆ।

ਨੌਜਵਾਨ : (ਇਕ ਗਰਾਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ) ਅੰਮਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਵਾਦੀ ਗੋਸ਼ਤ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ।

ਅੰਮਾ : ਕਿਉਂ ਆਪਣੀ ਖੁੱਢੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਖਰੀਆਂ ਕਰਨਾ ਏਂ ?

ਨੌਜਵਾਨ : (ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ) ਨਹੀਂ ਅੰਮਾ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਅੰਮਾ : ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਖਵਾਇਆ ਕਰਾਂਗੀ।

(ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ) ਨਾ ਵੇ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਖਵਾਵਾਂਗੀ, ਤੇਰੀ
ਚੰਨ ਜਿਹੀ ਵਹੁਟੀ ਲਿਆਵਾਂਗੀ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਖਵਾਏਗੀ।

ਨੌਜਵਾਨ : ਨਹੀਂ ਅੰਮਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਹੀ ਖਾਵਾਂਗਾ।

(ਇਕ ਗਰਾਹੀ ਹੋਰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ
ਆਉਂਟੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।)

ਅਵਾਜ਼ਾਂ : ਘੇਰ ਲਵੋ ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ, ਦੌੜ ਨਾ ਸਕੇ, ਇਧਰੋਂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੂੰ,
ਕਰਮਦੀਨ ਤੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ।

ਨੌਜਵਾਨ : (ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ) ਅੰਮਾ ਇਹ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ
ਪਕੜਨ ਆਏ ਹਨ।

ਅੰਮਾ : ਤੈਨੂੰ ਪਕੜਨ ਆਏ ਹਨ। ਹਾਏ ਔਲ੍ਹਾ! ਤੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ?

ਨੌਜਵਾਨ : ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਣਾ ਅੰਮਾ, ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਕੋਈ
ਰਸਤਾ ਦੱਸੋ।

ਅੰਮਾ : ਵਿਹੜੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਕ ਦਮ ਪਹਾੜੀ ਖੱਲੇ ਹੋ ਜਾਵੀਂ। ਮੈਂ
ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਕੜਨ
ਆਏ ਹਨ।

(ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਹੜੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਅੰਮਾ : (ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ) ਮੈਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੀ
ਹਾਂ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਕੜਨ ਆਏ ਹਨ।

(ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸੇ ਪਾਸਿਓਂ ਬਾਬਾ ਅੰਦਰ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਅੰਮਾ : ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਬਾਬਾ, ਵੇਖਣਾ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਆਏ
ਹਨ।

ਬਾਬਾ : ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਵੀ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅੰਮਾ : ਪਰ ਕਿਉਂ? ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਘਰ ਆਇਆ
ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਬਿਜਲੀ ਡਿੱਗੇ
ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ਹੈ।

ਬਾਬਾ : ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਮਾਂ, ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਬੋਲੀਂ, ਸੁਲਤਾਨ
ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੀ ਪਕੜਵਾਇਆ ਹੈ।

ਅੰਮਾ : ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜਵਾਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ
ਪਕੜਵਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਮਸੂਮ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਸੀ?

ਬਾਬਾ : ਨਹੀਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਮਾਂ, ਏਹ ਸੁਲਤਾਨ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਨਿੱਕਾ
ਸੁਲਤਾਨ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਤੋਤਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ 'ਬਾਬਾ, ਬਾਬਾ'

ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਹੱਸ ਦੂਹਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਇਕ ਸੱਪ ਹੈ, ਜੋ ਝੂਠ ਦੇ ਦੁੱਧ 'ਤੇ ਪਲਿਆ ਏ, ਸੱਪ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸੋਹਣੀ ਵਾਦੀ ਨੂੰ ਡੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏ ਅਤੇ ਇਸ ਸੱਪ ਦਾ ਸਿਰ ਕੁਚਲਣਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਏ।

ਅੰਮਾ : ਮੇਰਾ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗਾ ਬੇਟਾ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੁਚਲਣਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਏ?

ਬਾਬਾ : ਇਹ ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਮਾਂ, ਸਗੋਂ ਕੰਡਾ ਏ, ਤੂੰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏਂ ਕਿ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਹ ਉਹੀ ਕਾਂਡ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਾਵਾਂ ਖੂਨ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਪੀਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਖੁਸ਼ ਜਾਣ।

ਅੰਮਾ : ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਲੈਂਦੀ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਏ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ 'ਚੋਂ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਖੂਨ ਏ।

ਬਾਬਾ : ਇਹ ਖੂਨ ਦੀ ਆਨ ਬਚਾਉਣ ਖਾਤਰ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾਏ... ਤੂੰ ਰੋ ਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਮਾਂ, ਇਹ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਪਿਤਾ ਇਸ ਦੇ ਸਿਵਾ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਆ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅੱਗੇ ਦੁਆ ਕਰ ਕਿ ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸਚਾਈ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇ... ਸਚਾਈ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇ...

(ਕਹਿੰਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਮਾ ਵੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਦੁਆ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤੇ ਕਰਦੀ ਹੈ... ਪਰਦਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ।)